

דעתן פסקי הדין יוסף זצ"ל

הלכה שזור

אורי א' תש"ט

א הקדמה סמי לבינת דורא

והנה בימי חרפי אתר שקבלתי רשות מאת מורי הגאון רבי עזרא עטייה זצ"ל החילותי למסור שיעור בהלכה על פי סדר הרכ בן איש חי לקהל קדוש מעולי פרס כולם אהובים כולם ברורים, הקובעים עתים לתורה לדעת חכמה ומוסר להבין אמרי בינה, וקודם מסירת השיעור הייתי מעמיק חקר בכל הלכה והלכה, לדעת אך לנהוג הלכה ולמעשה ולהורות את בני ישראל. ראה ראיתי כספר בן איש חי כמה וכמה הלכות נגד דעת מרן השלחן ערוך, הן משום שהרכ בן איש חי חסראין מליה, הן משום שכן הסכים מדעתו הרחבה. אולם לדעתנו דברי מרן הש"ע נכונים יותר ואמתיים, וכפרט שאנו קבלנו הוראות מרן הש"ע בין להקל בין להחמיר, מפני שהוא מרא דאתרא, וכמו שאמרו בשבת (קל) במקומו של רבי אליעזר היו כורתים עצים בשבת לעשות פוזמים לעשות ברזל לאיזמל של המילה. שסובר שמכשירי מילה דוחים את השבת, וכן המנהג אצל מורי הוראה שלא לזוז מהוראת מרן הש"ע ימין ושמאל, (וכמו שיתבאר דברים אלו להלן בכללי מרן הש"ע ולא לנסות מרביו ימין ושמאל. חזרנו על הראשונות לדון ולהורות כפסקי מרן הש"ע, ולא לנסות מרביו ימין ושמאל. ואף שהיו כמה מבני כבל מתרעזים על שאני פוסק נגד ספר בן איש חי, החזיק בידו מורי הגאון ר' עזרא עטייה זצ"ל ועודד אותי להמשיך להורות בהלכה כאשר עמ לבבי, ולא להשגיח על דברי ההמון האלה אשר לא ידעו ולא יבינו.

- א) בקפאה לשטר לבינת דורא
- ב) דעת יוסף (אגרו בקפאה ל"ב זולאי הוראה)
- ג) שו"ת אורח ש' קט"ו ס"ז ז, ואל"ה (ב)
- ד) זולאי הוראה (כ)
- ה) שו"ת יביז אולאר (א' ואל"ה ס"ז)
- ו) שו"ת יביז אולאר (ה' ואל"ה ס"ז)
- ז) שו"ת יביז אולאר (ה"ה ואל"ה ס"ז)

ב הדין יוסף

דבר ידוע ומפורסם הוא שהגאון המשגיב לא נחת לבאר ההלכות להולכים ע"פ דעת מרן הש"ע זיע"א, וכמעט בכל סימן מצינו שדברי המשגיב אינם עולים בקנה אחד עם שיטת מרן הב"י והפוסקים הספרדים שאנו הולכים לאורם, או שלא ראה פסקי האחרונים שהתקבלו אצל הספרדים כמה שתפסו בדעת מרן, וגם בהרבה דברים אין המנהג אצל הספרדים כמ"ש במשגיב. ולכן אף שהמשגיב הוא אחד מספרי היסוד של ההלכה, מ"מ מורה הוראה המלמד צבור ספרדי בספר ה"משנה ברורה" עליו לברוק היטב בכל הלכה והלכה, אם מ"ש במשגיב הוא גם אליבא דמרן הש"ע. וכבר הוזכר על זה מרן אאמר זיע"א בלוח חן בהקדמתו, בזה"ל: ואע"פ שאנו ישראל והדרך עמוד ההוראה הגאון החסיד רבינו ישראל מאיר הכהן זכותו תגן עלינו, מסביר בטוב טעם ודעת דברי רבותינו בעלי הש"ע, ומכריע להלכה ע"פ הסכמת גדולי אחרונים. מ"מ ברוב הדינים פוסק הגאון כדברי הרמ"א וסיעתו אף בניגוד לדעת מרן הש"ע, כי בני אשכנז יוצאים ביד רמ"א. ע"כ.

ג שו"ת אורח ש' קט"ו

ז פת הבאה בכיסנין, ייש מפרשים פת שעשוי קמין כיסים (כו) שממלאים אותם (י) [ס] דבש או סקר (כח) נאגוזים ושקדים ותכלין, והם הנקראים רישקולא"ש ריאלחש"ו, ז'וש אומרים שהיא עפה (כט) שערכ פה דבש או שמן או חלב או מיני תכלין ונאפאה, ק'הוא שיהיה טעם תערכת המי פרות או התכלין (ל) נפר בעפה. (י"ג) אומרים (לא) שנה נקרא (י"ד) (לב) (י"ה) פת גמור, אלא אם פן יש פהם (ל"ג) * תרבה תכלין או דבש קמיני מחיקה שקורין (י"ט) לעיי * שפמעט הדבש והתכלין הם עקר, (ל"ד) וכן נוהגים) (רש"י ופרוה, וכן יש לפרש דעת רמב"ם).

ד שו"ת (א)

(ל"ד) וכן נוהגין. שאופין (ט) ללחם משנה פת עם מעט שמן ותכלין [דרכי משה], (י"ז) וכן הספיקו התקונים לתלכה פסק הרמ"א:

ה זולאי הוראה (כ)

(יז) מ"ב ס"ק ל"ד, וכן הסכימו וכו'. אבל אנו בדין כדעת מרן השלחן ערוך שכל שניכר טעם המתיקות בפת ברכתו בורא מיני מוונות ועל המחיה (פשוט). ולכן חלות המתוקות שנוגש בהם טעם מתיקות ברכתו בורא מיני מוונות וברכה אחת מעין שלש ואין יוצאים ידי חובת שלש סעודות אלא אם כן קובע סעודתו עליהן וכן המנהג (חזון עובדיה ט"ז בשבת עמ' נה; כף החיים ס"ק נ"ח; אור לציון, ח"ב פ"ב הל' ד'). ומכל מקום ירא שמים לא יאכלם אלא בתוך הסעודה (כה"ח ואלי"צ סו). ע' ביאור הוראה (אוח ח"ט):

ע"ת יד"ר אול"ר (ח')

המשך - (ח')

בהיתר עגונות של מלחמת יום הכפורים, שנת השל"ד. באות א. אסף מוכרי האחרונים גדול המצוה והחובה המוטלת על מורה הוראה לבל יתחמק מלהודק להורות בדיני עגונות. ובאות ב' דן בויהיו החללים ע"פ דיסקית שבצוארם, העלה שאפי למי שחושש בעלמא לשאלה, כאן אין לחוש לשמא השאיל דסקית לחבירו, כיון שכל מטרתה ותכליתה רק לזיוהי. ואפי' לדעת מרן שחושש לשאלה גם במידי דלא מושלי אינשי, כגון ארנקי וטבעת בדיסקית מודה שאין לחוש כלל לשאלה. ושכן פסקו האחרונים הלכה למעשה.

ע"ת יד"ר אול"ר (ח')

הלכות עיגונא

סימן יח עמוד תג שאלה שנשלחה מבית הדין בארצות הברית ניו יורק, בשלהי חשון תשס"ב, בדבר הפיגוע

הנורא שנעשה בארצות הברית ביום כ"ג אלול תשס"א, אשר מעולם לא היה כן כמוהו, הפיגוע נעשה במגדלי התאומים בארצות הברית, שהערכים המחבלים חטפו מטוס גדול על יושביו, ובכוונה תחלה הטיסו אל עבר מגדל התאומים והתנגשו בו בעצמה רבה, ונהרגו כל הנסעים, והתלקחה אש נוראה מן הדלק שבבטן המטוס, בתוך מגדלי התאומים, וכל עובדי חברת "קנטור פינגרלד" שמשרדיה היו בקומות המגדל כקומה מאה 101 עד קומה 105 כשש מאות עובדים, כולם נספו מהאש הנוראה שהתלקחה מהדלק שבבטן המטוס, ומההתמוטטות של בניני המשרדים.

הופיעה העגונה, והעידה בבית הדין ניו יורק: בעלי עבד באותו יום המר בקומה מאה וארבע של המגדל, בעלי התקשר אלי טלפונית מן המשרד בשעה שמונה ועשרים בבוקר, כדי להעיר אותי משנתי. לאחר ההתנגשות של המטוס שאירעה בשעה שמונה ארבעים ושש התקשרתי אליו לפלאפון שלו, משלא ענה, השארתי לו הודעה דחופה שיתקשר אלי, בשעה שמונה חמישים ושתיים התקשר אלי מהפלאפון שלו, וסיפר לי כי מפנים כבהלה את הבנין מן העובדים שם. מאז לא שמעתי ממנו דבר. יש לי הוכחה נוספת שבעלי היה במשרדו בעת האסון, כי נדע לי שבעלי קיבל דואר אלקטרוני בשעה שמונה ושבע עשרה ושלוש תשובה בשעה שמונה עשרים ואחד, המסמכים האלה מראים שהדואר נשלח אליו כשהיה במשרדו והתשובה אף היא נשלחה משם. לדברי בית הדין האשה ביקשה, שאני בעצמי אטפל בנושא הזה, ואשאל תשובתי אליה, ולכן האילו חברי בית הדין בניו יורק לשלוח לי את השאלה, וביקשו שאשאל להם תשובתי להלכה ולמעשה.

ביום ג' כו חשון תשס"ב הופיעה שנית האשה והורי בעלה בבית הדין ניו יורק, כולם מסרו שהשלום היה שורר במעונם. האשה היתה בהריון מבעלה בתודש התשיעי, והביעה דאגתה מהלידה, ובעלה הרגיע אותה שלא תפחד, ושהיא יסייע אותה כמיטב יכולתו, לכל יאונה לה דבר רע, אחרי ימים אחדים מן הפיגוע הנורא הנ"ל, האשה ילדה בן. ועשו המילה והפריין בהערדרו. אין ספק שאילו היה הבעל חי, היה בא להשתתף בכרית המילה של בנו בכורו, ולדרוש בשלום אשתו.

האדריכל מר צמת, מסר, כי הואיל והמטוס הפוגע נכנס לקומה תשיעים ושתיים, אין ספק שכל אלו שנמצאו למעלה מעל הקומה הנ"ל נספו מן האש הנוראה, ומן המתנק לנפשם, וגם חממת העשן הסמיך מאד שאפף אותם, לא היו יכולים לראות כלום, כדי שישושו להציל את נפשם, אף הזעזוע העצום מן הפגיעה גרם לשבש את פתיחת הדלתות עד שגלכו בפנים, ולא היו יכולים לפותחם ולרדת דרך המדרגות להצלתם, ואחד מהם טילפן ואמר: שהיא חקוע בפנים ואין באפשרותו להמלט על נפשו.

בתשובה העלתי בס"ד להתיר את העגונה מרת דלפין סעאדה אשת המנוח אליהו סעאדה אשר נספה במגדל התאומים, מן האש הנוראה שהתלקחה בכל משרדי החברה, אשר עבד שם, וכדקי"ל ביבמות (קכא): נפל לתוך כבשן האש מעירים עליו שמת. וכן פסקו הרמב"ם והש"ע. ואף כאן שהאש הגדולה והנוראה ליהסה כל סביבות המשרדים שעבדו שם, ריפון שלא היתה שום אפשרות להמלט על נפשם, ונלכדו בתוך האש, באין מפלט למו. וגם אח"כ נתמוטט מגדל התאומים וכל בניניו קרסו, וכל אלו שהיו שם נקברו במפולת, ובנ"ד עדיף מתרי רובי שהתירו הפוקקים. שאם אפילו היה סיכוי מועט מאד שישאר מי שהוא מעובדי המשרד, בחיים, הרי בהתמוטטות המגדל נקברו כולם תחתיו, ואפסה לל תקה למצוא ניצולים. כאשר התברר לאחר מכן. (ושם את ב דן בענין תרי רובי), ובלא"ה איכא אומדנא דמוכח טובא שאין הבעל בין החיים, שהרי אמר לאשתו שהיתה בתודש התשיעי שיעזור לה כמיטב יכולתו שלא תצטער בלידה, ואיה איפה פיו אם היה בחיים, ואיפה עזרתו, ולמה לא הופיע לדרוש אם נולד לו בנו בכורו להשתתף בכרית המילה ובפריין. והנה אבד זכרו ועקבותיו לא נודעו, ושית הטלפון האחרונה שלו כמה דקות לפני הפיגוע ולאחריו מוכיחה בעליל שהבעל היה נמצא במשרדו בקומות העליונות של המגדל בעת האסון, וזה מוכיח שהיה בין הנספים מהאש הנוראה, וכבר פסקו האחרונים דמהני טביעות עינא דקלא בשית טלפון, אף לענין איסור אשת איש. (ראה בפנים את 1). אשר על כן האשה אשת המנוח אליהו סעאדה מתרת להנשא לכל

ע"ת יד"ר אול"ר (ח')

סימן יא בענין עולי אתיופיה הפלשים, אם דינם כיהודים לכל דבר, או חייבים לגיירם במילה וטבילה כדין גרים, הביא דברי הרדב"ז ומהריק"ש שכתבו שהפלשים יהודים הם לכל דבר. וכן פסק הגאון החסיד הראש"ל רבי רפאל מאיר פאניויל, שאחר שהביא דברי הרדב"ז ומהריק"ש, כתב, ומי יבא אתר שני המלכים האדירים האלה להרר שמץ פיטול אתר היהודים הפלשים, ולא יירא לנפשו מלהיות נכה בגחלתם, שכל דבריהם כגחלי אש. והסכימו לדבריו בבית הדין הצדק שבירושלים בראשותו של הגאון החסיד רבי יוסף נסים בורלא זצ"ל. ולכן מה שכתבו הרבנים בזוהרנו לפקפק ביהדותם, אין בדבריהם ממש, והתוקרים החפשים הטעו אותם להטיל מום בקדושים. והעיקר שהיהודים הפלשים הם יהודים גמורים לכל דבר, אלא שיש מקום לדון על כשרותם לבוא בקהל ה', מאחר שאינם בקיאים בדיני גיטין, ויש לחוש לאיסור ממורות. העלה שם באות ה' שיש בהם כמה ספיקות וספקי ספיקות להיתרם לבא בקהל ה', וכמ"ש הרדב"ז, הילכך מתירים. וכן העלה הגאון הראש"ל רבי רפאל מאיר פאניויל. וכ"כ הגאון רבי משה פיינשטיין. ושם באות ו' שאין לפוסלם משום שאינם בקיאים בדיני עריות, ואפשר שנשאו נשים מהקדויות האסורות להם, כי לא חששו חז"ל לנישואי קדויות, וכמבואר באחרונים. ושם באות ח' מבאר עוד שקידושי האתיופים אין בהם ממש, וממילא אין בהם חשש ממורות. ושם באות י' שאין לחוש לקידושין מחמת הסבלנות ששולח התתן להורי הכלה. והמסקנא דדינא דליכא למיחש לפיטולי חיתון בעדת האתיופים. ומותרים לבוא בקהל ישראל.